

УДК 616.8(091):61.002.5(477.83)

Кафедра неврології Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького – історичні віхи

Галина Івасюк, Тетяна Негрич, Юрій Матвієнко,
Наталія Боженко, Володимир Криса

*Львівський національний медичний університет імені
Данила Галицького, Львів, Україна*

Стаття присвячена історії львівської неврологічної школи, яка невідривно пов'язана з кафедрою та клінікою неврології Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького. Подано ґрунтовну інформацію з еволюції наукових досліджень у царині неврології та споріднених спеціальностей у Львові протягом XX і початку XXI століття на історичному фоні того часу. Результати дослідження засвідчили, що за понад як 100-літню історію Львівської клініки (кафедри) неврології, вона була потужним осередком діяльності фахових лікарів і науковців, колискою вишколу талановитих вчених, педагогів і клініцистів та незмінною базою підготовки студентів і молодих лікарів, попри геополітичні та інші історичні негаразди. Зокрема, в різний історичний період завідувачі кафедри неврології (Генрик Гальбан, Дмитро Іванович Панченко) навіть очолювали Львівський медичний університет. Сьогодні кафедра та клініка неврології Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького – це сучасний, потужний, чітко працюючий підрозділ університету з широким міжнародним світоглядом, відомий далеко за межами України, важливий фундамент неврологічної професійності Західної України з великими перспективами та достойним кадровим потенціалом.

Ключові слова: неврологія, Львів, історія, Львівський національний медичний університет імені Данила Галицького, кафедра неврології, львівська неврологічна школа.

OPEN ACCESS

DOI: 10.25040/ntsh2019.01.12

Для листування:

м. Львів, вул. Пекарська, 69, 79010
E-пошта: volodymyr@verus.lviv.ua

Стаття надійшла: 15.03.2019

Прийнята до друку: 17.04.2019

Опублікована онлайн: 26.06.2019



© Галина Івасюк,
Тетяна Негрич,
Юрій Матвієнко,
Наталія Боженко,
Володимир Криса, 2019

ORCID IDs

Halyna Ivasiuk,
<https://orcid.org/0000-0003-4706-6704>
Tetyana Nehrych,
<https://orcid.org/0000-0003-0170-511X>
Yuriy Matviyenko,
<https://orcid.org/0000-0003-1560-896X>
Natalia Bozhenko,
<https://orcid.org/0000-0003-1411-0780>
Volodymyr Krysa
<https://orcid.org/0000-0001-9374-9974>

Конфлікт інтересів: Автор декларує відсутність конфлікту інтересів.

OPEN ACCESS

DOI: 10.25040/ntsh2019.01.12

For correspondence:

69, Pekarska St., Lviv, 79010
E-пошта: volodymyr@verus.lviv.ua

Received: Apr 15, 2019

Accepted: Apr 17, 2019

Published online: Jun 7, 2019



Halyna Ivasiuk,
Tetyana Nehrych,
© Yuriy Matviyenko,
Natalia Bozhenko,
Volodymyr Krysa, 2019

ORCID IDs

Halyna Ivasiuk,
<https://orcid.org/0000-0003-4706-6704>
Tetyana Nehrych,
<https://orcid.org/0000-0003-0170-511X>
Yuriy Matviyenko,
<https://orcid.org/0000-0003-1560-896X>
Natalia Bozhenko,
<https://orcid.org/0000-0003-1411-0780>
Volodymyr Krysa
<https://orcid.org/0000-0001-9374-9974>

Disclosures. The authors have no potential conflicts of interest to disclose.

Historical Milestones of the Department of Neurology at the Danylo Halytsky Lviv National Medical University

Ivasiuk H., Nehrych T., Matviyenko Yu.,
Bozhenko N., Krysa V.

Danylo Halytsky Lviv National Medical University, Lviv, Ukraine

The article relates the history of the Lviv Neurological School, which is inextricably linked to the Department and Clinic of Neurology of the Danylo Halytsky Lviv National Medical University. Information about the evolution of research in the field of neurology and related specialties in Lviv during the 20th and early 21st centuries framed against the historical background of that era is presented. For more than 100 years, the Lviv Clinic and Department of Neurology was an important center of activity of highly professional doctors and scientists, a cradle of training for talented researchers, educators and clinicians, and maintained the basic training of students and young doctors, despite geopolitical and historical hardships. In particular, at different historical periods, the heads of the Department of Neurology (Henryk Halban and Dmytro

Panchenko) even were Rectors of the Lviv Medical University. Today, the Department and Clinic of Neurology of the Danylo Halytsky Lviv National Medical University is a modern, powerful, well-functioning unit of the university with a wide international outlook. It is well-known outside of Ukraine, and represents an important foundation for neurological professionalism in Western Ukraine with great prospects for the future.

Key words: Neurology, Lviv, history, The Danylo Halytsky Lviv National Medical University, Department of Neurology, Lviv Neurological School.

Вступ. Історія Західної України складна, виповнена постійними драматичними подіями. Історія кафедри неврології формувалася у чотирьох державах: Австро-Угорській імперії, Польській Республіці (Другій Речі Посполитій), імперіалістичному СРСР і в Незалежній Україні. У створенні та діяльності кафедри, важливих наукових і освітніх подіях переплелися історичні, політичні й іноді навіть вигадані аспекти. Тож, пошук історичної істини є особливо актуальним сьогодні в умовах інтеграції України в ЄС та побудови нового вільного та демократичного суспільства. Наведене визначило мету, завдання та дизайн нашого дослідження.

Мета дослідження – шляхом історично-біографічного аналізу наукових дорожок провідних вчених у царині неврології

та суміжних спеціальностей відтворити основні віхи становлення львівської неврологічної школи.

Матеріали та методи дослідження. Досліджували доступні інформаційні потоки, релевантні визначеній дослідженню проблемі. Застосовано методи: системного підходу, інформаційного й історичного пошуку, біографічний, бібліографічний, аналітичний.

Результати дослідження та обговорення. Привілеєм короля Польщі Яна II Казимира, 20.01.1661 року Львівська єзуїтська колегія піднесена до рангу Академії з наданням титулу Університету з чотирма факультетами: філософії, теології, права та медицини, але повноцінного медичного факультету так і не відкрили – перешкоджали війни, геополітичні потрясіння, кадрові проблеми. Ука-

зом (патентом), виданим 21.10.1784 року імператором Австрії Йосифом II, відбулося відновлення Університету з чотирма вже зазначеними факультетами (16.11.1784), який тоді називався Львівським Йозефінським університетом до 1805 року. З того часу і йде літочислення Львівського медичного університету. З 1817 року університет уже називався Францисканським [3]. Геополітичні катаклізми, війни відкладали повноцінне створення та функціонування медичного факультету, але діяв медико-хірургічний інститут. Тільки 09.09.1894 року відбулося урочисте відкриття медичного факультету. На велелюдне чергове відкриття медичного факультету прибув імператор Франц Йозеф I, великий меценат і фундатор освіти, науки й мистецтва. На думку сучасного українського письменника Юрія Андруховича, «цар Франц Йосиф заслужував би на Нобелівську премію ноосфери, якби таку премію присуджували посмертно і взагалі присуджували». В 1894-1900 роках побудовані спеціальні корпуси для теоретичних кафедр (вул. Пекарська, 52 і 69) і клінік (вулиця Піарів – сучасна Некрасова). 18.04.1905 р. за розпорядженням Міністерства просвіти та віровизнання Австро-Угорщини за №8.862 дозволено відкрити амбулаторії для прийому хворих і навчання студентів із курсу нервових і психічних хвороб. 15.05.1905 р. винайняли помешкання з 7-ми кімнат у партері на вулиці Гауснера, 9 (сучасна вулиця Г. Сковороди) для амбулаторії: 2 кімнати – почекальні для хворих, 2 кімнати – ординаторські (окремо для прийому чоловіків і жінок), кабінет професора і 2 лабораторії. З 16.01.1905 року керівником закладу був професор Генрик Гальбан, а асистентом Юліан Шоломович. З 24.05.1905 року фахівці почали викладати курс нервових хвороб, тричі на тиждень читали лекції з неврології і психіатрії тривалістю 1¾ години [16, 17, 21]. Міністерство виділило 5000 крон, які розподілили на меблі, електричні апарати, ліки, потреби амбулаторії, наукову документацію, найнеобхідніші книжки. В 1907 році відкрито гістологічну лабораторію для виготовлення мікроскопічних препаратів та навчання студентів, передплачено 12 періодичних видань, зокрема: «Medicina i Kronika lekarska», «Nowiny lekarskie», «Tygodnik lekarsky», «Neurologia Polska», «L'Assistance», «Folia neuro-biologica», «Munchener medicinische Wochenschrift», «Deutsche Zeitschrift fur die

Nervenheilkunde», «Jahres berichte uber die Leistungen auf den Gebiet der Neurologie», «Archiw fur Psychiatrie» [8, 18, 20]. У 1890-1930 роках на вулиці Піарів (сучасна Некрасова) зводено університетські клінічні корпуси, кафедри клінік внутрішніх недуг, хірургії, акушерства та гінекології, господарські приміщення, які тепер належать Львівській обласній клінічній лікарні (ЛОКЛ) [6]. В 1930 році також збудували неврологічний корпус за проектом архітектора Тадеуша Обмінського у функціональному стилі. При клініці були гістологічна лабораторія, рентген-кабінет, відділення електро- та гідротерапії, операційна, 65 ліжок для пацієнтів. У клініці лікували до 1000 хворих на рік, лекції відвідували від 21 до 48 студентів. У цьому ж корпусі донині функціонує кафедра неврології університету, але зі значними змінами, бо містяться тут ще відділення та кафедри щелепово-лицевої хірургії, професійної патології й урології.

Організатором і керівником кафедри неврології та психіатрії (1905–1933), засновником Львівської наукової школи неврології та психіатрії вважають Генрика Гальбана (09.09.1870 Краків – †13.12.1933 Львів), професора, декана медичного факультету, ректора (1933) Львівського університету, який закінчив медичний факультет Краківського університету (1896), проходив стажування у Берліні (1897–1899) (рис. 1). З 1899 року працював асистентом, доцентом кафедри неврології та психіатрії Віденського університету, директором Віденського військового шпиталю (в часі Першої Світової війни), санітарним інспектором польської армії. Був учнем Рільца та Юліуса Вагнера-Яурега – лауреата Нобелівської премії 1927 року з медицини та фізіології за відкриття методу піротерапії при нейросифілісі. Мав державні нагороди: Командорський хрест Ордена Відродження Польщі, Хрест Хоробрих. Був член-кореспондентом Товариства лікарів Польщі. Очолював комісію сенату університету у справах молоді, опікувався товариством українських студентів-католиків «Обнова», займався заснуванням у Львові кількох студентських гуртожитків, запровадив лікарське обстеження для абітурієнтів, створив організацію «Здорове опікування», заснував у карпатському селі Микуличині «Дім здоров'я» для

студентської молоді. Тематикою наукових досліджень Генрика Гальбана були проблеми клінічної невропатології. Він одним із перших описав морфологічні зміни при прогресуючому та псевдобульбарному паралічах; зміни в центральній нервовій системі при правці, спинній сухотці, алкогольної полінейропатії; опрацьовував питання діагностики та лікування захворювань екстрапірамідної системи (летаргічного енцефаліту). В період керування кафедрою проф. Гальбаном були надані звання «Почесного доктора» (Doctor Honoris Causa) медичного факультету університету Жозефові Бабінському (Франція) – неврологія, 1911 р. та Гарві Кушингу (США) – нейрохірургія, 1926 р. Обрали ректором Львівського університету в 1933 році, проте незабаром (через важку хворобу) відмовляється від посади. Помер Генрик Гальбан 13.12.1933 року. Похований на Личаківському цвинтарі у Львові (Меморіал польських військових поховань 1918-1920 рр.) [15].



Рис. 1. Проф. Генрик Гальбан (1870-1933)

Густав Бікелес (01.09.1861 Львів – † 04.11.1918 Львів) був доцентом (1900-1907), професором кафедри неврології та психіатрії Львівського університету (1907-1918), автором близько 30 наукових праць з питань мікроанатомії та гістофізіології нервової системи (рис. 2). Спільно з професором Адольфом Беком, фундатором і завідувачем кафедри фізіології університету, досліджував генерування епілептичних нападів під дією електричного струму, відновлення функції перерізаного нерва, реа-

гування головного мозку і мозочка на дію різних подразників; неврологічну казуїстику. Загинув трагічно 04.11.1918 року під час вуличних боїв у період українсько-польської війни [12].



Рис. 2. Проф. Густав Бікелес, в центрі (1861-1918)
перший ліворуч – проф. А. Бек

З 1915 до 1919 року керівником кафедри був Казимир Едмунд Ожеховський (05.02.1878 Перемишль – † 05.02.1942 Варшава), професор неврології Львівського та Варшавського університетів (рис. 3). У 1896–1901 роках вивчав медицину у Львові. З 1902 до 1909 року практикував у Відні як сімейний лікар, а також стажувався в клініці Крафта-Ебінга, Інституті неврології Віденського університету та психіатричній клініці Вагнера-Яурега. Став професором у 1920 році. Між 1910 і 1920 роками організував анатомо-гістологічні дослідження центральної нервової системи у Львові й Варшаві. Після смерті Флатау (в 1934 році) взяв на себе функції керівника кафедри нейробіології Інституту експериментальної біології у Варшаві й обіймав цю посаду до смерті – 1942 року. У 1909 році описав характерний симптом міотонії (короткотривалий м'язовий параліч після міотонічного скорочення). За 8 років до Яна ван дер Хуве зазначив подібність туберозного склерозу з нейрофіброматозом (сьогодні ці захворювання об'єднані в групу факоматозів). У 1913 році ввів у неврологію поняття «опсоклонус-міоклонус». У 1925 році опублікував працю з нейроанатомічних змін при боковому аміотрофічному склерозі. Після смерті Юзефа Пілсудського К. Ожеховський очолив комітет з автопсії мозку маршала [19].



Рис. 3. Проф. Казимир Едмунд Ожеховський
(1878-1942)

Ученицею професора Ожеховського була Луція Фрей-Готтесман (03.11.1889 Львів – † 1942 ?), одна з перших жінок-неврологів, від травня 1929 року – лікар в єврейському шпиталі на вулиці Раппопорта, 8. Їй належить перший письмовий опис синдрому вушно-скроневого нерва, відомого тепер як синдром Фрей [7, 11].

Після закінчення Першої світової війни, з 1919 до 1939 року Львівський університет носив ім'я Яна Казимира (короля Польщі, *de jure* засновника Львівського університету). Керівники кафедри та клініки неврології пройшли науковий вишкіл в університетах Відня, Кракова, Праги, були високоосвіченими фахівцями з визнаними лікарськими чеснотами. У Галичині склалась непроста політична ситуація, відбувались зміни державностей – Львівський університет став суто польським закладом, де на медичному факультеті навчались головню студенти поляки, а в університеті не залишилося жодного професора-українця. Окупаційний уряд Польщі утруднив здобуття українцями не тільки вищої освіти, а й середньої, через що лікарі-українці часто здобували освіту за кордоном [9].

Безпрецедентним випадком у світовій освіті було заснування 1921 року медичного факультету Українського Таємного Університету (УТУ), ректором якого став професор Мар'ян Панчишин (06.09.1882 Львів – † 09.10.1943

Львів), відомий громадський діяч, викладач, меценат, особистий лікар Митрополита Андрея Шептицького (рис. 5). Це дало змогу українській молоді здобувати освіту високого рівня, а більшість випускників згодом нострифікували свої дипломи в різних країнах світу. У 1925 році медичний факультет ліквідували, але проф. М. Панчишин власним коштом встановив 16 стипендій для тих, хто виїхав на навчання за кордон. Професор зробив свій вибір на користь українства й опинився поза академічним колом Львова [1, 2]. Перед будівлею колишньої колегії Піарів (нині головний корпус ЛОКЛ) у 2000 році встановили пам'ятник професору М. Панчишину, дійсному членові Наукового товариства ім. Шевченка (НТШ), голові Українського лікарського товариства (УЛТ) (з 1919 р.). Жив професор неподалік, на вулиці Клушинській, 3 (сучасна Кармелюка), а тепер в його будинку міститься музей історії медицини Галичини, домівка УЛТ у м. Львові, на будинку при вході – рельєф авторства Еммануїла Миська.

З 1928 року був професором кафедри неврології та психіатрії, а з 1933 до 1936 року керівником однойменної клініки був Якуб Ротфельд-Ростовський (04.02.1884 с. Букачівці, нині Івано-Франківська обл. – † 05.07.1971 Лондон, Велика Британія). Автор близько 70 наукових праць, досліджував екстрапірамідні ураження, пухлини, абсцеси мозку, летаргічний менінгоенцефаліт, історію медицини, видав підручник з неврології, Почесний доктор Единбурзького університету (1966) [22].

Керівником клініки неврології та психіатрії Львівського університету з 1936 до 1944 року був Євгеніюш Артвінський (01.03.1892 Варшава – † 10.09.1944 Львів) (рис. 5). Напрямо його наукових досліджень – застосування гіпертермії для лікування прогресуючого паралічу, неврози воєнного часу, використання рентгенівських променів у неврологічній клініці, питання парапсихології (телепатія, прекогніція, стигматизм, яснобачення) [14].

Велику повагу, шану та подяку пацієнтів заслужив своєю добротою, лікарською опікою, безкорисливістю Александр Домашевич (26.02.1887 Львів – † 03.10.1948 Краків) (рис. 4). Працював асистентом кафедри неврології, нейрохірургом діючої армії. Проїшов спеціалі-

зацію з нейрохірургії у Відні, Парижі, Стокгольмі, Берліні, Лондоні. З 1922 до 1933 року був завідувачем психоневрологічного відділення, яке розташувалось по вулиці Пекарській (50 неврологічних і 30 психіатричних ліжок), зараз будівля належить військовому шпиталю. Доцент, керівник курсу нейрохірургії кафедри шпитальної хірургії Львівського державного медичного інституту (ЛДМІ) (1940-1941), керівник Варшавської клініки нейрохірургії. У 1930 році організував у Львові перше нейрохірургічне відділення на 20 ліжок, у тогочасній Польщі вперше виконав нейрохірургічні операції високого рівня складності. Автор понад 20 наукових праць [13].



Рис. 4. Доц. Александр Домашевич (1887–1948)

У 1939 році після приєднання Західної України до СРСР було створено Львівський державний медичний інститут (ЛДМІ), сьогодні Львівський національний медичний університет імені Данила Галицького. Вулицю Пярів перейменували на вулицю І.П. Павлова. Збільшилась кількість працівників і студентів інституту, на навчання почали приймати українців та євреїв. За більшовицької окупації західних земель загинуло або зникло безвісти чимало українських лікарів і студентів у катівнях НКВД, радянській армії, у підпільних шпиталях. Не менш жорстокою була німецька окупація 1941-1944 років. У ніч з 3 на 4 липня 1941 року відбувся жакливий, жорстокий розстріл німецькими окупантами 45 львівських професорів на Вулецьких пагорбах, із них 13 лікарів-професорів ЛДМІ: лікар-стоматолог світової слави А. Цешин-

ський, Т. Островський, В. Добжанецький, С. Прогульський, І. Грек, Р. Ренцкий, А. Соловей, В. Серадський, С. Манчевський, В. Новіцький, Ю. Гжельський, Г. Гілярович, С. Руфф. Через десятиліття відомі львівські скульптори Е. Мисько, В. Чайка та архітектор В. Каменщик на місці трагедії встановили скорботну стелу, яку демонтували в 1981 році. Повторно 03.07.2011 року на місці розстрілу встановили новий пам'ятник на Вулецьких пагорбах – спільний польсько-український проект скульптора, професора Краківської академії мистецтв А.Сліви, архітекторів О.Трофименка й Д.Сорокевича (Львів). Ідея пам'ятника – арка з каменю та десяти кубів з римськими цифрами, які символізують 10 заповідей Божих, причому куб з цифрою «V» («Не убий») частково вивернений, що загрожує руйнуванням всієї конструкції. Це пересторога для тих, хто, порушуючи цю заповідь, створює загрозу знищення всього людства [5].

Під час нацистської окупації Львова німці перейменували інститут на курси, а вулицю І.П.Павлова – на Вірховштрассе (на честь теж відомого вченого-патологоанатома Рудольфа Вірхова). Найцінніше обладнання, 2000 томів літератури з бібліотеки кафедри неврології нацисти вивезли до Німеччини. Після війни неврологічної служби не було – тож її довелося створювати заново.

У тому велика заслуга доцента Ярослава Бачинського (16.05.1911 Львів – † 20.11.1965 м. Тайшет Іркутської обл., Росія), який очолював кафедру від січня 1944 року до 06.11.1945 року (рис. 5). Він був патріотом й відмовився від еміграції. У 1946 році нагородили відзнакою «Відмінник охорони здоров'я», але його доля була типовою для представників національно свідомої української інтелігенції всіх часів і за всіх окупантів. За наказом № 822 від 06.11.1948 року Я. Бачинського звільнили з посади в ЛДМІ, а 13.08.1949 – засудили за наклепом працівника інституту (постачання ліків воїнам УПА) на 10 років таборів у Заярську Іркутської області. У 1955 році звільнили, зняли судимість, переїхав до сім'ї, яку виселили в Зарецький район Томської області, а потім у Тайшет Іркутської області. Підтримував тісні контакти з професором Іркутського медичного інституту

Х. Г. Ходосом, але через підірване здоров'я відмовився від праці на кафедрі неврології Іркутського медичного інституту. На 54-му році життя Я. Бачинський 20.11.1965 року відійшов у вічність. Похований в Іркутську [10]. На сучасній кафедрі сьогодні створено окремих стэнд його світлої пам'яті.



Рис. 5. Доц. Ярослав Бачинський (1911-1965)

У 1944 році, після звільнення Львова, вулицю Вірховштрассе знову перейменували, але вже на Некрасова. З 1945 до 1951 року завідувачем кафедри нервових хвороб, директором (1950–1951) ЛДМІ був професор Дмитро Іванович Панченко (24.02.1906 с. Новгородка, Кіровоградська обл. – † 22.09.1995 Київ) (рис. 6). У 1932 році закінчив Ленінградську медичну академію імені Кірова. Працював військовим лікарем, викладачем Ленінградської медичної академії під керівництвом відомих учених-академіків Л. Орбелі та М. Аствацатурова, головним неврологом фронту. З війни повернувся інвалідом. Під час завідування кафедрою та директорства у ЛДМІ виявив неабиякі організаторські здібності для відновлення діяльності інституту, його матеріально-технічного забезпечення. Запровадив послідовну систему лікування та реабілітації хворих із патологією нервової системи. Пріоритетом були навчання лікарів-неврологів для практичної охорони здоров'я з високим рівнем клінічного мислення. З 1951 до 1978 року – завідувач кафедри нервових хвороб Київського інституту вдосконалення лікарів, головний невролог МОЗ України (1952–1964), кандидат медичних наук (1941), професор (1947),

заслужений діяч науки УРСР (1951). Досліджував патоморфологічні зміни в нервовій системі при гангрені, обмороженнях, цукровому діабеті, травмі, ендартеріїті. Автор і організатор «Біотрону» – системи штучного клімату для лікування судинних захворювань, розладів білково-ліпідного обміну. З 1966 року – головний редактор журналу «Врачебное дело», а з 1967 – голова Республіканського товариства невропатологів і психіатрів. Автор понад 300 наукових і навчально-методичних праць, 14 монографій. Під його керівництвом виконано 14 докторських і 70 кандидатських дисертацій. Ініціатор регулярного проведення з'їздів, конференцій неврологів України. Видатний вчений, педагог, учитель, лікар, професор Панченко виховав плеяду лікарів-неврологів, учених, педагогів, активно допомагаючи молодим науковцям. Він був людиною великої душі, добрих помислів і вчинків. Його життєве кредо – «любити людей, любити хворого». Всесвітньо відомий невролог, чиє ім'я зачислене до визначних постатей ХХ ст. [5].

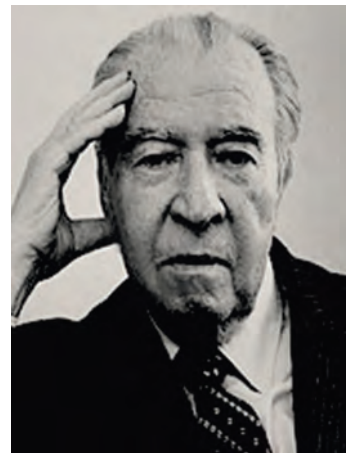


Рис. 6. Проф. Дмитро Панченко (1906-1995)

Курс нейрохірургії у 1945-1963 роках очолював доцент Лев Михайлович Рождественський (1895 м. Плавськ Тульської обл., Росія – † 01.12.1963 Львів). Закінчив медичний факультет Донського університету (1920). Працював військовим лікарем, асистентом кафедри шпитальної хірургії; завідувачем нейрохірургічного відділення, завідувачем курсу нейрохірургії на кафедрі нервових хвороб, декан медичного факультету (1957-1963) ЛДМІ. Досліджував вплив мінеральних

вод і харчування на діяльність нирок, пластику великих суглобів, лікування ускладнень вогнепальних, черепно-мозкових поранень, особливості регенерації периферійних нервів у разі ішемії. Автор понад 20 наукових праць.

Із 1951 до 1955 року кафедру неврології очолив доцент Сергій Степанович Трач (10.10.1913 с. Леонівка Вінницької обл. – † ?, Київ) (рис. 7). У 1940 році закінчив Вінницький медичний інститут, спеціалізацію з неврології пройшов у Ленінградській військово-медичній академії. Працював лікарем діючої армії (1940-1947), крім того, клінічний ординатор, асистент, доцент, завідувач кафедри неврології ЛДМІ. Кандидат медичних наук (1950). Автор понад 30 наукових праць, чудовий, вимогливий викладач, високофаховий сильний діагност. За час керівництва кафедрою проф. Д. І. Панченком і доц. С. С. Трачем науково-дослідні розробки були спрямовані на вивчення патоморфології й клініки захворювань периферичних нервових стовбурів під впливом шкідливих факторів різної етіології. Вивчали поширене в західних областях України інфекційне захворювання периферійних нервів, назване «невракситом». У повоєнні роки кафедра була значно розширена, створено фізіотерапевтичний, рентген-кабінет та кабінет лікувальної фізкультури, дитяче неврологічне відділення, нейрогістологічну й біохімічну лабораторії, обладнані новітньою на той час науковою апаратурою.



Рис. 7. Доц. Сергій Трач (1913–?)

З 1955 до 1959 року завідувачем кафедри був заслужений діяч науки УРСР (1948), професор Микола Васильович Міртовський

(1894 м. Саратов, Росія – † 17.04.1959 Львів) (рис. 8). Закінчив медичний факультет Саратовського університету. Працював ординатором, асистентом, професором кафедри нервових хвороб Саратовського університету, завідувачем кафедри неврології (у різні роки) Дніпропетровського, Ставропольського, Північно-Осетинського, Куйбишевського та Львівського медичних інститутів. Напрями його досліджень – вивчення регульовального впливу нервової системи на внутрішні органи, підпорядкованість вегетативної нервової системи в корі головного мозку; вплив його на обмін речовин, теплорегуляцію, судини; вивчав гуморальний обмін, зокрема взаємозв'язок між метаболізмом кальцію та судомним синдромом; клініка та лікування ботулізму; патогенез і клініка гострих порушень мозкового кровообігу. Автор близько 40 наукових праць, двох монографій. Підготував 15 кандидатів наук. Похований на Личаківському цвинтарі у Львові.



Рис. 8. Проф. Микола Міртовський (1894-1959)

З 1959 до 1964 року кафедрою керувала доцент Ніна Микитівна Попова (05.08.1917 с. Каптірьово, Росія – † 23.02.1992 Львів), випускниця Омського медичного інституту (рис. 9). Працювала науковим співробітником Ашхабадського НДІ неврології та фізіотерапії, асистент кафедри цього ж інституту (1945), ординатор, асистент, доцент, завідувач кафедри неврології з курсом нейрохірургії ЛДМІ. Досліджувала етіопатогенез та лікування неврити лицевого нерва; розлади мозкового кровообігу внаслідок

атеросклерозу судин головного мозку. Автор близько 50 наукових і навчально-методичних праць.



Рис. 9. Доц. Ніна Попова (1917-1992)

Талановитий учень проф. Д. І. Панченка, науковець, педагог і сильний клініцист професор Данило Іванович Пронів (13.04.1923 с. Грабівка Івано-Франківської обл. – † 02.06.1991 Львів) керував кафедрою неврології з курсом нейрохірургії ЛДМІ у 1964-1977 роках (рис. 10). Закінчив ЛДМІ (1950), працював клінічним ординатором, асистентом ЛДМІ, захистив кандидатську дисертацію в 1954 році і переїхав до Києва на кафедру нервових хвороб Київського інституту вдосконалення лікарів, де в 1963 році захистив докторську дисертацію і повернувся до Львова [4]. На кафедрі тоді широко використовували функціональні методи обстеження: електро-, рео-, ехоенцефалографію, нейроміографію та інші методики, якими в різні роки займалися І. Кармазіна, Т. Кадар, Г. Івасюк, М. Биковець, О. Пронів, Л. Мар'єнко. Продовжується широкий комплекс нейрогістологічних досліджень асистентами О. Сиротіною, А. Бойком, В. Бесєдіним, О. Максимуком. Під керівництвом професора Д. І. Проніва побачили світ масовим накладом три видання книги «Неврологічні симптоми, синдроми і функціональні проби». Його науковими зацікавленнями були захворювання нервової системи судинного ґенезу, клініка й лікування уражень периферійних нервових стовбурів, бальнео- та курортотерапія. Автор близько 100 наукових праць, двох монографій. Підготував 8 кандидатів і 2 докторів наук.

Знав багато іноземних мов, захоплювався театром, любив історію та літературу. Похований на Личаківському цвинтарі у Львові.



Рис. 10. Проф. Данило Пронів (1923-1991)

З 1972 до 1977 року завідувачем курсу нейрохірургії кафедри був доцент Вадим Георгійович Караванов (05.03.1928 Харків – † 09.04.1981 Львів), син відомого професора, корифея та керівника клініки хірургії ЛДМІ Г.Г. Караванова. Закінчив у 1950 році ЛДМІ. Працював аспірантом, молодшим науковим співробітником, старшим науковим працівником Київського НДІ нейрохірургії, доцентом кафедри нейрохірургії Київського інституту вдосконалення лікарів. Його науковими дослідженнями були травматичні ушкодження нервової системи, питання дитячої нейрохірургії, діагностика та лікування пухлин гіпофіза. Був першокласним хірургом. Запропонував оригінальну гемостатичну губку для зупинки кровотеч. Автор 21 наукової праці, чотирьох авторських свідоцтв на винаходи. Похований на Янівському цвинтарі у Львові [5].

У 1977 році завідувачем кафедри неврології призначили доктора медичних наук Павла Григоровича Скочія (02.11.1925 с. Дігтярі Чернігівської обл. – † 2010 Львів), який закінчив військово-медичний факультет Харківського медичного інституту (1952) (рис. 11). Працював військовим лікарем станції невідкладної допомоги м. Чернігова, невропатологом Чернігівської міської лікарні, завідувачем неврологічного відділення радянського шпиталю в м. Костантіна, Алжир (1965-1968), ординатором Київської ОКЛ,

асистентом, доцентом, професором, завідувачем кафедри неврології Львівського державного медичного університету (ЛДМУ). П.Г.Скочій – заслужений працівник вищої школи УРСР, заслужений професор ЛДМУ. Досліджував значення вмісту мікроелементів у лікворі хворих з мозковими інсультами, вплив метеорологічних і сезонних чинників на виникнення розладів мозкового та серцевого кровообігу, опрацьовував питання етіології, диференційної діагностики, клініки та лікування розсіяного склерозу. Автор близько 400 наукових і навчально-методичних праць, восьми монографій, двох підручників, художніх творів – шести збірок поезій, книги спогадів, збірки пісень. Підготував 15 кандидатів, двох докторів наук. Похований на Личаківському цвинтарі у Львові.



Рис. 11. Проф. Павло Скочій (1925-2010)

Завідувачем курсу нейрохірургії з 1977 року був призначений кандидат медичних наук, асистент Володимир Миколайович Шевага (04.05.1939 с. Герасимів Івано-Франківської обл.). Працював невропатологом, головним лікарем Обертинської районної лікарні Івано-Франківської області, нейрохірургом, завідувачем нейрохірургічного відділення ЛОКЛ, головним нейрохірургом Львівського облздороввідділу (1976-1982). Захистив кандидатську дисертацію у 1971 році. У 1981 році захистив докторську дисертацію на тему: «Гомеостаз мінеральних речовин і вітамі-

нів при набряку-набуханні мозку в нейрохірургічних хворих», протягом 1985-2009 років – завідувач кафедри рефлексотерапії з курсом нейрохірургії, неврології та нейрохірургії ФПДО ЛДМУ. Срібний дипломант Виставки досягнень народного господарства СРСР (Москва), активний член лікарської комісії Наукового Товариства Шевченка (ЛК НТШ), Заслужений діяч науки і техніки України, Заслужений професор ЛНМУ. Досліджував обмін мікроелементів при онкологічних, судинних і запальних захворюваннях головного мозку, особливості клініки та патогенезу ранніх стадій порушення мозкового кровообігу при гіпертонічній хворобі, атеросклерозі та інтоксикаціях, проблеми вертеброневрології, імунологічні та реологічні зміни, рівень гормонів кори надниркових залоз, вітамінів у разі легкої та важкої черепно-мозкових травм. Автор понад 560 друківаних праць, у тім числі – 23 монографії, п'ять підручників, дев'ять посібників, чотири довідники, три словники, 62 методичні рекомендації, шість авторських свідоцтв, 15 патентів, 35 раціоналізаторських пропозицій, 14 інформаційних листів.

З вересня 1977 року на кафедрі почала працювати кандидат медичних наук, асистент Матильда Олександрівна Бабадагли (06.07.1942 м. Кірсанов Тамбовської обл., Росія), закінчила ЛДМІ (1964), заочну аспірантуру в м. Києві (1972), захистила кандидатську дисертацію «Стан нервової системи дітей, вийнятих при пологах за допомогою акушерських щипців і вакуум-екстрактора». Протягом наступних років доцент М.О. Бабадагли створила школу дитячих неврологів, її учні – завідувачі Львівських дитячих неврологічних відділень, кандидати медичних наук Г. Ф. Козубенко та О.В. Кунта (також учениця професорів В.П. Веселовського та О.Ю. Ратнера – Казань), а також доц. Н.Л. Боженко. Доцент Бабадагли надзвичайно ерудована, чудовий викладач і лікар, її студенти брали активну участь у багатьох наукових конференціях. З 1999 до 2013 року вона працювала в Міжнародній клініці відновного лікування для хворих із хронічною неврологічною патологією та дитячим церебральним паралічем проф. В. І. Козьявкіна в м. Трускавці, відповідала за наукову та видавничу працю.

Незаперечним авторитетом з питань навчально-методичної, наукової, викладацької та лікувальної праці є багатолітній асистент кафедри Ольга Сергіївна Сиротіна, яка закінчила Воронежський медичний інститут, учениця проф. Іценко, багатолітній завуч кафедри. Потужний клініцист, педагог великої працездатності.

У 1979 році завідувач нейрохірургічного відділення Юрій Михайлович Сандурський (02.01.1938, м. Ряшів, Краківське воєводство) захистив під керівництвом академіка А.П. Ромоданова кандидатську дисертацію на тему: «Лікування пухлин стовбура мозку», працював асистентом, в.о. завідувача курсу нейрохірургії, головним нейрохірургом Львівського облздороввідділу. Своєю важкою і чесною працею заслужив велику повагу колег і пацієнтів.

Від 1977 року працівники кафедри вивчають судинну патологію мозку, а саме скороминучі розлади (на теренах Західної України), уточненням етіології та структури цієї патології; разом із Харківським НДІ неврології та психіатрії брали участь у роботі над такою важливою державною темою: «Вплив зловживання алкоголем на виникнення, характер і наслідки цереброваскулярної патології». Досліджували роль генетичних чинників у розвитку нейросудинної патології, методи диференційної діагностики маловивчених форм енцефалопатії.

В 1983 році асистент кафедри, кандидат медичних наук Олексій Петрович Максимук (11.03.1924 с. Вигнанка Волинської обл. – † 24.10.2002 Львів) захистив докторську дисертацію «Клініко-морфологічні аспекти мозкових інсультів». О. П. Максимук закінчив медичний факультет ЛДМІ (1953), працював дільничним лікарем у с. Пнівню Волинської області, завідувачем Ковельського райздороввідділу Волинської області, неврологом лікарні м. Дрогобича, клінічним ординатором кафедри й ординатором відділу, асистентом кафедри неврології ЛДМІ (1965-1987). Автор близько 40 наукових праць. Був чудовим клініцистом і діагностом, із великою внутрішньою інтелігентністю, щирою любов'ю до людей, студентів. Знав три іноземні мови. Похований на цвинтарі у Брюховичах поблизу Львова.

Протягом 1986-2019 років (за хронологією) кандидатські та докторські дисертації на кафедрі захистили такі особи (див. табл. 1).

Від 1988 року теми науково-дослідної роботи кафедри такі: «Клініко-біохімічна діагностика стадій дисциркуляторних енцефалопатій судинного і травматичного ґенезу», «Судинні порушення нервової системи в осіб – ліквідаторів катастрофи на Чорнобильській АЕС за даними клініко-параклінічних досліджень». Підсумок роботи кафедри, присвяченої церебральній судинній патології, – 48 рацпропозицій, видано 10 інформаційних листів, п'ять методичних рекомендацій, захищені дисертації працівниками кафедри та здобувачами-практичними лікарями. Протягом 1986-2004 років неврологічним відділенням ЛОКЛ завідувала Олександра Андріївна Тютко (1943 м. Пустомити Львівської обл.), 1970 року закінчила ЛДМІ.

У 2000 році завідувачем кафедри неврології ЛДМУ призначили Степана Степановича Пшика (06.01.1952 с. Городище Львівської обл. – † 28.07.2017 Львів) (рис. 12). Закінчивши ЛДМІ, працював невропатологом Яворівської ЦРЛ, завідувачем неврологічного відділення лікарні м. Куликова Львівської області, неврологом 5-ї лікарні м. Львова; клінічний ординатор, доцент, доктор медичних наук, професор, завідувач кафедри неврології (2000-2017) ЛДМУ. Кандидатську та докторську дисертації захищав під керівництвом проф. В. П. Веселовського в Казанському медичному інституті. Досліджував питання вертеброневрології, поєднання методів мануальної та рефлексотерапії, фізіотерапії, медикаментозної терапії та курортних чинників. Автор близько 60 наукових і навчально-методичних праць, трьох посібників: «Практикум з рефлексотерапії», «Посібник з рефлексотерапії», «Вертеброневрологія», двох авторських свідоцтв на винаходи. Підготував двох кандидатів наук. Похований у родинному гробівці міста Ходорів, Львівської області.

З 1995 року наукова діяльність кафедри була присвячена вивченню питань епідеміології, етіології та патогенезу розсіяного склерозу, апробації та пошуку нових лікарських засобів фармакотерапії цього захворювання, захищено 10 кандидатських дис-

Дисертації, захищені на кафедрі неврології Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького протягом 1986-2019 років

Здобувач	Рік захисту	Здобутий науковий ступінь	Тема дисертації
Галузинська Олена Володимирівна	1986	канд. мед. наук	Функціональні та структурні особливості гемоциркуляторного русла верхніх кінцівок при хворобі Рейно різної важкості
Мар'єнко Лідія Борисівна	1987	канд. мед. наук	Роландичний варіант оперкулярної епілепсії
	2015	д-р мед. наук	Патоморфоз симптоматичної епілепсії (порівняльне катамнестичне дослідження)
Пшик Степан Степанович	1987	канд. мед. наук	Міофіксаційний симптомокомплекс у хворих із синдромами остеохондрозу поперекового відділу хребта, його ускладнення та методи корекції
	1995	д-р мед. наук	Неврологічні прояви спондилоартрозу, його діагностика, клініка, методи лікування
Лабінський Андрій Йосипович	1989	канд. мед. наук	Порушення мінерального складу тканин при мозкових інсультах
Король Ганна Миколаївна	1994	канд. мед. наук	Особливості пероксидної окисації ліпідів і антиоксидантної активності у хворих з мозковими інсультами
Негрич Тетяна Іванівна	1996	канд. мед. наук	Клінічна оцінка терапевтичної ефективності флуренізиду при лікуванні хворих на розсіяний склероз у зоні високого ризику захворювання
	2004	д-р мед. наук	Характеристика деструктивних процесів при розсіяному склерозі
Малаярська Наталя Василівна	1999	канд. мед. наук	Клініко-біохімічні та генетичні аспекти розсіяного склерозу в зоні його високого ризику
Боженко Наталя Леонідівна	2001	канд. мед. наук	Особливості клініко-біологічних та нейрофізіологічних змін у хворих цереброваскулярними захворюваннями – ліквідаторів наслідків аварії на ЧАЕС
Ергюн Ніл	2001	канд. мед. наук	Порушення вітамінного та мінерального гомеостазу в патогенезі розсіяного склерозу
Штибель Василь Григорович	2001	канд. мед. наук	Стан антиоксидантного захисту у хворих на розсіяний склероз та його медикаментозна корекція
Матвієнко Юрій Олександрович	2002	канд. мед. наук	Міжгормональні відношення андрогенів та глюкокортикоїдів при розсіяному склерозі
Хавунка Марта Ярославівна	2008	канд. мед. наук	Клініко-патогенетична характеристика розсіяного склерозу у зоні високого ризику захворювання
Шоробура Марія Стефанівна	2008	канд. мед. наук	Порівняльна характеристика клініко-патогенетичних ознак розсіяного склерозу в віковому аспекті
Мар'єнко Катерина Миколаївна	2008	канд. мед. наук	Якість життя хворих на епілепсію – клініко-психологічний аспект
Пшик Роман Степанович	2011	канд. мед. наук	Гомеостаз мікроелементів та вітамінів А і Е у пацієнтів з неврологічними проявами при остеохондрозі попереково-крижового відділу хребта
Кирилюк Софія Ярославівна	2016	канд. мед. наук	Клініко-патогенетичні особливості розсіяного склерозу та вивчення ефективності сучасних методів лікування
Оринчак Лідія Богданівна	2017	канд. мед. наук	Етіологічні фактори ризику виникнення розсіяного склерозу на Прикарпатті
Негрич Назар Олегович	2018	канд. мед. наук	Клініко-патогенетичне та діагностичне значення сироваткових маркерів білкової природи у хворих на розсіяний склероз

ертацій (Т.І. Негрич, Н.В. Малярська, Ніл Ергюн, Ю.О. Матвієнко, В.Г. Штибель, М.Я. Хавунка, М.С. Шоробура, С.Я. Кирилук, Л.Б. Оринчак, Н.О. Негрич) та одну докторську (Т.І. Негрич). Створено обласний центр розсіяного склерозу (1996), який надає спеціалізовану діагностично-лікувальну допомогу населенню регіону, проводяться багаточентрові клінічні дослідження світового рівня, що свідчить про наявність львівської наукової школи з питань демієлінізуючої патології, зокрема розсіяного склерозу.



Рис. 12. Проф. Степан Пшик (1952–2017)

З 2004 року Янош Євгенович Саноцький (03.02.1960 Львів) – завідувач неврологічного відділення ЛОКЛ. У 1983 році закінчив ЛДМІ, працював у м. Щирці Пустомитівського району, ординатором неврологічного відділення ЛОКЛ, кандидат філософських наук. Знає чотири іноземні мови. Член виконавчого комітету «Movement Disorders Society», редакційної колегії «Parkinsonism and Related Disorders». Сильний клініцист і науковець, надзвичайно багато часу приділяє молодим неврологам, дбає про їхній професійний, моральний і світоглядний ріст.

У 2005 році створено ще два науково-практичні центри – епілепсії (доц. Л.Б. Мар'єнко, асист. К.М. Мар'єнко) та екстрапірамідних захворювань (Л.В. Федоришин, Я. Є. Саноцький, О.О. Кріпчак, Н.М. Островська, Г.М. Станецька). Протягом усіх років три-

ває тісна співпраця між працівниками кафедри та відділу неврології ЛОКЛ, які є висококваліфікованими клініцистами, серед них – п'ять кандидатів медичних наук: Н.М. Кардош, Я.Є. Саноцький (завідувач відділення), Л.В. Федоришин, А.О. Тютюк, С.Я. Кирилук. Працівники відділу створили науково-практичні центри нервово-м'язових захворювань (О.М. Семеряк, Н.В. Рибак, А. І. Філіпський, А. О. Бачун), центр нейропсихологічних порушень (Н.М. Островська, Н.М. Чайковська), що успішно діють. Міські неврологічні відділення очолюють наші вихованці: Г.І. Пришляк, А.Г.Квочкіна, Н.М. Войнаровська, М.Є. Саноцький, О.М. Ярошик.

У 2017 році професор Тетяна Іванівна Негрич очолила кафедру неврології Львівського національного медичного університету (ЛНМУ) імені Данила Галицького (рис. 13). У червні 1996 року створила й очолила Львівський обласний центр із вивчення проблем розсіяного склерозу та інших демієлінізуючих захворювань; 1997 – член робочої групи МОЗ України зі створення державної програми «Розсіяний склероз»; із 2015 року – член робочої групи МОЗ України зі створення уніфікованого протоколу та державної програми «Розсіяний склероз». Із 12.05.2017 до 01.09.2017 року – проректор з наукової роботи ЛНМУ імені Данила Галицького, а з 01.09.2017 року – завідувач кафедри неврології ЛНМУ імені Данила Галицького. Член Правління Товариства неврологів, психіатрів і наркологів України, етичної комісії ЛНМУ імені Данила Галицького, етичної комісії ЛОКЛ, клініко-експертної комісії департаменту здоров'я ЛОДА. Поглиблено займається такими прикладними дослідженнями: дитячий розсіяний склероз, вагітність і демієлінізуюча патологія, вивчення окремих екзогенних чинників ризику розсіяного склерозу, вплив хворобо-модифікуючої терапії на вагітних із цим захворюванням та стан плода, сімейні форми хвороби. Серед фундаментальних досліджень – вивчення процесів апоптозу та пошук нових біомаркерів при розсіяному склерозі.

Сьогодні на кафедрі працюють висококваліфіковані фахівці – науковці й клініцисти: член ЛК НТШ професор Негрич Т.І. (завідувач кафедри), проф. Шевага В.М., проф. Мар'єнко Л.Б., доценти Боженко Н.Л. (від-

повідальна за лікувальну роботу кафедри), Матвієнко Ю.О. (відповідальний за наукову роботу кафедри), Король Г.М. (завуч кафедри), член ЛК НТШ Малярська Н.В., Шоробура М.С., Мар'єнко К.М., асистенти Пшик Р.С., Вівчар Р.Я., Івасюк-Криса Г.М., Кирилюк С.Я., старші лаборанти Самолюк В.А., Ткачук Л.Й., Криса В.Л.



Рис. 13. Проф. Тетяна Негрич

логії, вона була потужним осередком діяльності фахових лікарів і науковців, колицкою вишколу талановитих вчених, педагогів і клініцистів, незмінною базою підготовки студентів і молодих лікарів, попри геополітичні й інші історичні негаразди. Працівники кафедри та відділу завжди виділялись інтелегентністю, працьовитістю, високим професійним рівнем. Зокрема, в різний історичний період завідувачі кафедри неврології (Генрик Гальбан, Дмитро Іванович Панченко) навіть очолювали Львівський медичний університет.

2. Сьогодні кафедра та клініка неврології Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького – це сучасний, потужний, чітко працюючий підрозділ університету, з міжнародним світоглядом, відомий далеко за межами України, з низкою фахових профільних науково-клінічних центрів, по-суті, фундамент неврологічної професійності Західної України з великими перспективами і традиційно достойним кадровим потенціалом.

Результати проведеного системного дослідження засвідчили, що за понад 100-літню історію Львівської клініки (кафедри) невро-

Література

1. Ganitkevych Ya. Ukrai'ns'ki likari. Bibliografichnyj dovidnyk [Ukrainian doctors. Bibliographic guide] / Ya. Ganitkevych, P. Pundy. T. 3. L'viv: Vydavnytstvo NTSh, 2008. 428 s [in Ukrainian].
2. Gotsko-Ney L.-I. Ukrai'ns'ke likars'ke tovarystvo u L'vovi – 1910-1939-1990-2010 [Ukrainian Medical Society in Lviv – 1910-1939-1990-2010] / L.-I. Gotsko-Ney. L'viv: Afisha, 2010. С. 5-27 [in Ukrainian].
3. Zimenkovsky B.S. Avstrijs'kyj period v istorii' L'vivs'kogo nacional'nogo medychnogo universytetu imeni Danyla Galyc'kogo [The Austrian period in the history of Danylo Halytsky Lviv National Medical University] / B.S. Zimenkovsky, O.D. Lutsyk, S.V. Riznychok // Acta Medica Leopoliensia / L'vivs'kyj medychnyj chasopys [Acta Medica Leopoliensia / Lviv Medical Journal]. 2007. Vol. 13, № 3. S. 137-157 [in Ukrainian].
4. Zimenkovsky B.S. Profesory L'vivs'kogo nacional'nogo medychnogo universytetu imeni Danyla Galyc'kogo: 1784-2009 [Professors of Danylo Halytsky Lviv National Medical University: 1784-2009] / B.S. Zimenkovsky, M.R. Ggzhegotsky, O.D. Lutsyk; MOZ Ukrai'ny, L'viv. nac. med. un-t im. Danyla Galyc'kogo. L'viv, Nautilus, 2009. 472 s [in Ukrainian].
5. Kafedra/klinika nevrologii' L'vivs'kogo nacional'nogo medychnogo universytetu im. Danyla Galyc'kogo (zasnuvannja, stanovlennja, naukova dijalnist') [Department / Clinic of Neurology of the Danylo Halytsky Lviv National Medical University (foundation, formation, scientific activity)] / G.M. Ivasiuk, T.I. Negrych, Yu.O. Matviyenko [ta in.]; vidp. red. T.I. Negrych. L'viv, 2019. 52 s [in Ukrainian].
6. Melnyk I. Lychakivs'ke peredmistja [Lychakiv suburb] / I. Melnyk, R. Zagays'ka. L'viv: Centr Jevropy, 2010. 352 c [in Ukrainian].
7. Negrych T.I. Lucija Frej – vyznachna predstavnycja l'vivs'koi' nevrologichnoi' shkoly [Lucja Frey – a prominent representative of the Lviv neurological school] / T.I. Negrych, Yu.O. Matviyenko // Medychni nauky – Praci Naukovogo Tovarystva imeni Shevchenka [Medical sciences – Proceedings of the Shevchenko Scientific Society]. 2018. T. 52. №1. S. 126-131 [in Ukrainian].

8. Pshyk S.S. 100 rokov kafedry nevrologii' L'vivs'kogo nacional'nogo medychnogo universytetu imeni Danyla Galyc'kogo – vihy projdenogo shljahu [100 years of the Department of Neurology of the Danylo Halytsky Lviv National Medical University – the milestones of the passed history] / S.S. Pshyk, N.L. Bozhenko, Yu.O. Matviyenko // Materialy mizhnarodnoi' naukovo-praktychnoi' konferencii' «Problemy klinichnoi' nevrologii': istorija, suchasnist', perspektyvy», prysvjachenoj 100-richchju kafedry nevrologii' L'vivs'kogo nacional'nogo medychnogo universytetu imeni Danyla Galyc'kogo, 26-28 travnja 2005 r. [Proceedings of the international scientific conference «Problems of clinical neurology: history, modernity, prospects» dedicated to the 100th anniversary of the Department of Neurology of the Danylo Halytsky Lviv National Medical University, May 26-28, 2005] / L'viv. nac. med. un-t im. Danyla Galyc'kogo. L'viv, 2005. S. 3-12 [in Ukrainian].
9. Stadnyk O. Likars'ki tovarystva u L'vovi do 1939 roku [Medical societies in Lviv until 1939] / O. Stadnyk. L'viv: Avers: 2017. 198 s [in Ukrainian].
10. Stenyk V. Dolja Jaroslava Bachyns'kogo [The fate of Yaroslav Bachynsky] / V. Stenyk, E. Frajfel'd // Medychni kadry [Medical staff]. 1990, 24 travnja. 3 s [in Ukrainian].
11. Bennett JD. The woman behind the syndrome: Frey's syndrome – the untold story / JD. Bennett // J Hist Neurosci. 1994. №3 (2), Apr. P. 139-44.
12. «Bikeles, Gustaw» (1861–1918). W: Polski Słownik Biograficzny. 1935. T. 2. S. 93–94.
13. Głowacki J. Aleksander Domaszewicz (1887–1948). Profesor Neurochirurgii Uniwersytetu Warszawskiego / J. Głowacki, J. Bidziński // Neurol. Neurochirur. Pol. 2004. №38 (6). S. 539-541.
14. Herczyńska G. Eugeniusz Artwiński (1892-1944) / G. Herczyńska // Postępy Neurologii i Psychiatrii. 2004. №13 (3). S. 1-12.
15. Herczyńska G. Henryk Halban (1870-1933) / G. Herczyńska // Postępy Psychiatrii i Neurologii. 2002. №11 (3). S. 1–6.
16. Kronika Uniwersytetu Lwowskiego. II. 1898/9-1909/10. Lwow, 1912. S. 416-418.
17. Księga pamiątkowa wydana w dwudziestą piątą rocznicę istnienia Wydziału Lekarskiego Uniwersytetu Jana Kazimierza: 1894-1919 / red. Witold Nowicki. Lwów: Wydział Lekarski U. J. K., 1920. 291 s.
18. Medycyna, przyroda i technika we Lwowie. Krótki zarys. [Wydział Lekarski U. J. K.] // Polska Gazeta Lekarska. 1937. № 27 (4 lipca). S. 505-514.
19. «Orzechowski Kazimierz» W: Polski Słownik Biograficzny. T. 24, z. 2. Wrocław; Kraków: Zakład Narodowy im. Ossolińskich, 1979. S. 280-282.
20. Polska Gazeta Lekarska. № 27. 1937. 27. S. 509-510.
21. Program Wykładów, skład uniwersytetu w latach akademickich. 1931/32, 1932/33. S. 91, 95, 96, 143.
22. «Rothfeld (później Rostowski) Jakub (1884-1971)» W: Polski Słownik Biograficzny. T. 32. Wrocław; Warszawa; Kraków: 1990. S. 304-305.